

28/7

Både Morgon-Tidningen och Dagsposten

upprepar belåtet en uppgift om att professor Tingsten i ett föredrag i Uppsala i mars 1945 skulle ha uttalat sig för ett s. k. västblock. Det verkliga förhållandet är att föredraget innehöll ett ställningstagande mot vetorätt för stormakterna i en internationell organisation jämte ett betonande av att om dylik vetorätt ej fanns, en aggression från rysk sida kunde väntas leda till samlat motstånd från organisationens medlemmar. Samma ståndpunkt rörande en fredsorganisations uppbyggnad intogs av flertalet medlemmar i den av Utrikespolitiska institutet bildade studiegrupp som publicerade arbetet Fred och säkerhet efter andra världskriget, däribland dåvarande universitetskansler Undén. Det bör ihågkommas att vid denna tid frågan om röstningsförfarandet i Förenta nationernas säkerhetsråd icke var avgjord och att först sedan det ryska kravet på vetorätt för stormakterna segrat frågan om bildandet av ett västblock blivit aktuell. Att Sverige, trots sina särskilda sympatier för de demokratiska och humanitära västmaktsfolken, icke bör verka för ett dylikt block har Dagens Nyheter i skilda sammanhang framhåvt.

Den glädje Morgon-Tidningen visar över Dagspostens kritik av förslaget till ryskt handelsavtal är förklarlig. Äntligen har Morgon-Tidningen funnit ett argument för sin reservationslösa följsamhet mot regeringen. Dagens Nyheter kommer emellertid att i framtiden liksom hittills hålla på den ståndpunkt som anses riktig, även om understöd vinnas från kommunister eller nazister; dess värre är det i vissa fall omöjligt att undgå bifall från någon av dessa kategorier.

55

29/7

Leon Ljunglund var under årtionden en av vårt lands mest framträdande och omstridda publicister. Hans tycka låg främst i den skarpt ironiska, ofta hänsynslösa polemiken. Hans spetsartiklar under senare år var i många borgerliga hem dagens intellektuella upplevelse — en retarle och kraftig brygd, där fördomen och de personliga angreppen ofta bildade kryddan, men som också präglades av munter stridbarhet. Särskilt personkaraktäristiken höjde han sig stundom till frodig och stilistiskt glansfull analys. Till sin politiska åskådning var han ytterligt konservativ, och han bidrog under demokratins genombrottsår kanske mer än någon annan till den brutala kampanjen mot liberalismens och arbetarrörelsens ledande män. Som riksdagsman under en kort tid gjorde han ingen lycka; tendensen till kverulans och draget av ovederhäftighet framträdde här tydligare än i det publicistiska arbetet. Trots allt vann han genom sin gemytlighet, sin livliga intelligens och sin vitalitet vänner även bland de motståndare som han så aggressivt bekämpade.

D.N

30/7 1946.

Socialdemokratin vid makten

För ett år sedan bildades den första socialdemokratiska majoritetsregeringen — tillika den första på ett parti stödda majoritetsregeringen i svensk parlamentarism. Den nya regeringens av statsministern avgivna programdeklaration var ägnad att överraska. "Vid denna regeringens tillträde tarvas icke någon utförlig programförklaring", yttrade hr Hansson. "Den nu tillträdande regeringen representerar... kontinuiteten i en kurs som sedan länge följts i riksstyrelsen." I sitt tal i söndags betonade statsministern samma synpunkt. Han framhöll framför allt kontinuiteten i socialdemokratisk, men också i svensk politik. Det fanns ingen anledning, förklarade han, att på grund av den socialdemokratiska regeringsbildningen föra "det tal om en ny epok i svensk politik som förts från både borgerligt och socialdemokratiskt håll".

Udden i detta yttrande var uppenbarligen riktad mot de egna partivännerna. För ett år sedan var den förhärskande tonen i socialdemokratiska tal en helt annan än statsministerns moderat. Hr Wigforss talade om att man nu var på god väg till det nya, socialistiska samhället. Hr Myrdal yttrade att arbetarrörelsen stod inför skördetiden; "frukterna av decennierna hårda arbete håller nu äntligen på att mogna". Elva månader senare, i ett midsommartal, sade sig emellertid hr Myrdal med "skördetiden" ha menat sådana ting som den av alla partier godtagna höjningen av folkpensionerna. Men ingen tror väl att han verkligen så menat. Extremisterna inom partiet har under det första året i stort sett fått orätt. Statsministern har än en gång fått rätt. Hittills har icke den socialdemokratiska regeringen bildat epok, den har icke öppnat portarna till det "socialistiska samhället".

Detta innebär att den svenska socialdemokratin fortsätter sin tveksamma, dubbelbofnade, djupt konjunkturbetonade politik. Å ena sidan talas om socialism i den gamla hederliga meningen, såsom liktydig med socialisering, med samhällets övertagande av produktionsmedlen.

Å andra sidan blir socialism ungefär detsamma som det riktiga, det lämpliga eller det möjliga, ordet kan knappast definieras annat än som omfattande de reformer som genomförs av socialdemokratin eller under dess medverkan, eller rentav den riktning som det moderna samhället av sig självt påstås följa. Liksom tidigare består partiledningen av en grupp personer av vilka flertalet inte har någon bestämd kurs och inte vet vad de menar med det begrepp, socialismen, för vilket de sedan årtionden höjt leven och sagt sig skola kämpa med all sin kraft.

Den första socialdemokratiska regeringen av år 1920 tillsatte en socialiseringsnämnd, som skulle reda ut vad partiet egentligen menade. Efter femton år befanns detta omöjligt. Utredningen tynade av så sakta att dess död knappast observerades; den från början spända väntan upplöstes till sist i ett par skrifter av hr Sandler, vilka med tanke på utredningens ursprungliga syften sannolikt är de mest komiska aktstycken som det svenska kommittéväsendet frambragt. Den senaste socialdemokratiska regeringen har icke gjort om samma dumhet. Under dess tid har en mängd speciella utredningar tillsatts: för oljehandeln, försäkringsväsendet, sockerindustrin osv. Någon socialiseringsåtgärd har icke vidtagits eller genomdrivits. De beslut som fattats har i regel gått på samma linje som den redan förut beträdda: till regeringens försvar har också gång efter annan anförts att den endast fullföljt samlingsregeringens intentioner. Detta utesluter icke att regeringens handlande eller underlåtenhet att handla vid flera tillfällen mött hård och berättigad kritik. Det är tillräckligt att erinra om oviljan att framlägga en finansieringsplan på längre sikt, försummelsen att klarlägga de materiella och personella förutsättningarna för utlovade skol- och sjukvårdsreformer, de slarviga förberedelserna till ett handelsavtal med Ryssland.

Regeringens sammansättning har under året icke förändrats. Men inom den givna ramen har vissa redan förut skönjbara tendenser tydligare markerats. Statsministerns roll har icke minskat i betydelse, men den har fått en än mera taktisk, passiv, om man så vill symbolisk karaktär. Hr Hanssons omdöme och klokhet kan icke betvivlas, men han synes alltnär obenägen att använda dessa egenskaper annat än i speciella situationer, han ser, lik-

som general Kutusov enligt Tolstoj, den sanna visheten i att låta händelserna fritt utveckla sig och att ingripa endast i det upplagda, gynn-samma ögonblicket. På detta sätt har han blivit något av en andre monark, en samlingspunkt, en medlare och ett språkrör för det självklara. Ingen kan så ofta och med så lugn myndighet tala om att två gånger två är fyra, hans prestige tillåter honom att forma truismen med en furstes överlägsenhet och auktoritet. Att monarken och statsministern under krigstiden stundom synes ha haft svårt att särskilja sina roller är därför icke förvånande; tillsammans utövar de ett nästan paralyserande inflytande på en stor del av menigheten. Faran ligger i ett övermått av idyll och belåtenhet, i frånvaron av den stimulans som framgår ur intellektualism och problematik. I någon mån återverkar det på hela den svenska debatten att trivialiteten sitter i högsätet. Det nya riket väntar på sin Strindberg.

Främst är hr Wigforss det nödvändiga komplementet. Under det senaste året har han än mer än förut framträtt som den svenska socialdemokratins andliga ledare, ungdomligt nyfik och stridslysten. Då han betecknas som doktrinär är detta knappast riktigt; han har sett lösningen än i den ena, än i den andra förändringen, och någon schematisk fasthet utmärker icke hans åskådning. Men han är — något ovanligt bland svenska politiker — passionerat intellektuell, inriktad på tänkande och t. o. m. spekulation och samtidigt utrustad med ett socialt patos som kommer den taktiska finurligheten att te sig ursäktlig och oväsentlig. Som person är han därför en av de stora tillgångarna i vårt politiska liv; detta innebär tillika att han för sina motståndare representerar en fara som med all kraft måste bekämpas.

Beträffande flera av regeringens medlemmar har det gångna året icke medfört möjligheter till en nyanserad bedömning. Utrikesministerns namn var kanske vid regeringens tillträde det minst omstridda. Hr Undén har bevarat sitt anseende för rättsinighet och soliditet, även om man i några fall haft anledning att efterlysa den personliga värme utan vilken själva fulländningen får ett drag av tristess. Ecklesiastik- och folkhushållningsministrarna har vuxit i allmänhetens ögon, även om de ej framstå som kandidater till ledarposten inom partiet. Flera av de nya statsråden, kanske främst hr Sträng, har visat arbetarrörelsens förmåga att fostra administrativa kapaciteter.

I det föregående har några allmänna synpunkter rörande den socialdemokratiska ministären och dess verksamhet antytt. Det finns anledning att återkomma till vissa drag i regeringens sammansättning och dess program på lång sikt.

D·N
31/7 1946.

De första fredsfördragen i sikte

Det av stormakterna utformade i dag publicerade utkastet till de första fredsfördragen — i sina huvuddrag redan tidigare kända — präglas i stort sett av moderation. De gränsförändringar som förutses inom Europa är icke betydande. De skadestånd som utkrävs av de besegrade kan icke betraktas som orimligt tynande. Förvånande milda, om också i praktiken helt effektiva, är bestämmelserna om det maximala försvar som de tyska vasallstaterna tillåtes bevara.

Enligt utkastet skall Italien avträda områden i Europa till Frankrike, Jugoslavien och Grekland. Den förstnämnda gränsförändringen, som omfattar blott några kommuner i Alperna, är uteslutande strategiskt motiverad; Frankrike vill genom att på vissa punkter flytta sin gräns till bergskammarna skaffa sig säkerhet mot ett italienskt angrepp. Från nationalitetssynpunkt spelar denna reglering, berörande några tusentals personer, ingen nämnvärd roll. Detsamma gäller Tolvoamns avträddande till Grekland. Viktigare och mer omstridd är den föreslagna lösningen av frågan om Trieste och Venezia Giulia, den östligaste av de italienska provinserna. Trieste med omnejd skall, liksom Danzig enligt Versaillesfreden, bilda ett "fritt område", vars styrelse ytterst överlämnas åt Förenade nationerna, medan större delen av Venezia Giulia överlämnas till Jugoslavien. Regleringen torde innebära att Italien förlorar drygt en miljon undersåtar, varav bortåt hälften ur språksynpunkt är italienare; av dem kommer omkring 100.000 att övergå till Jugoslavien, därest de icke begagnar sin i fördraget stadgade optionsrätt. Däremot har Italien fått behålla det till stor del av österrikare bebodda Sydtyrolen. Förhållandet har kritiserats, och den brittiske utrikesministern gav nyligen i underhuset till känna sitt missnöje med denna eftergift för de italienska anspråken. Det måste emellertid ihågkommas att av de omkring 270.000 tyskspråkiga italienska undersåtar som år 1939 beräknades bo i Sydtyrolen sannolikt en tredjedel enligt det tysk-italienska avtalet av samma år immigrerat till tyska områden. Sitt kolonialväldet förlorar Italien helt; disponerandet av dessa områden skall inom ett år efter fördragets ikraftträdande avgöras av Ryssland, USA, England och Frank-